Analyysi

Maksaminen muuttuu reaaliaikaisemmaksi ja huomaamattomammaksi

Rahoitusvakaus | 05.05.2017 | Kari Kemppainen

KIRJOITTAJA

Kari Kemppainen

Uudet toimijat ja toimintatavat rynnivät maksamisen markkinoille. Euroopassa kehitystä vauhdittaa myös lainsäädännön päivitys, kun uudistettu maksupalveludirektiivi tulee vuonna 2018 voimaan. Maksamisen kolme keskeistä trendiä ovat markkinoiden pirstaloituminen, maksamisen reaaliaikaistuminen ja maksamisen muuttuminen huomaamattomaksi taustaprosessiksi. Näiden muutosten keskellä keskuspankin tehtävänä on varmistaa, että maksaminen säilyy luotettavana ja turvallisena myös tulevaisuudessa.

Digitalisaatio muovaa voimallisesti monia toimialoja, eikä finanssiala ole tästä poikkeus. Lukuisat finanssiteknologia-alan (ns. fintech) toimijat ovat jo tulleet tai tulossa markkinoille kilpailemaan perinteisten rahoituspalveluyritysten kanssa. Uusien ketterien fintech-yritysten ohella perinteisten toimijoiden pelitilaa kaventavat globaalisti toimivat internetjätit omilla finanssialan palveluillaan. Yhteistä näille molemmille finanssimarkkinoiden uusille toimijoille on pyrkimys tuottaa mahdollisimman miellyttävä ja helppo asiakaskokemus. Helppokäyttöisyys, ns. 24/7-saatavuus ja reaaliaikaisuus ovat tulevaisuuden finanssipalveluiden avainominaisuuksia.

Maksaminen on oleellinen, miltei kaikkiin finanssipalveluihin linkittyvä osa. Myös se on altis digitalisoitumisen mukanaan tuomille muutosvoimille. Tämän näkee selvästi, kun tarkastelee maksamisen tilastoja Suomessa (kuvio 1). Suomessa, kuten yleisesti muissakin Pohjoismaissa, sähköiset maksutavat ovat olleet viime vuosina vauhdikkaassa kasvussa. Tällä hetkellä korttimaksaminen on yleisin maksamisen muoto ja myös tilisiirtoja käytetään paljon.

Kuvio 1.

Lähde: Finanssialan Keskusliitto.
20.04.2017
eurojatalous.fi

Sähköisten maksutapojen käytön kasvaessa käteisnostot ovat vähentyneet. Vaikka käteisen käytöstä ei ole absoluuttisen luotettavia tilastoja, voidaan senkin olettaa vähentyneen (kuvio 2). Uudet maksamisen sovellukset, kuten lähimaksaminen vilauttamalla korttia maksupäätteellä ja puhelinnumeron avulla henkilöltä henkilölle hoidettava mobiilimaksu, vähentävät osaltaan käteisen käyttöä. Silti on todennäköistä, ettei käteinen ole katoamassa maksamisen markkinoilta ainakaan lähivuosina.

Kuvio 2.

Lähde: Finanssialan Keskusliitto.
20.04.2017
eurojatalous.fi

Digitalisaation vaikutukset maksamisessa

Maksamiseen ja eri maksutapojen käyttöön vaikuttavat koko yhteiskunnassa jyllläävät megatrendit ja muutosajurit. Digitalisaatio on jo muovannut perinteisiä toimintatapoja voimallisesti uusiksi monilla eri aloilla: esimerkiksi matkojen varaaminen ja musiikin ostaminen hoidetaan jo hyvin pitkälti verkossa. Tämä asiakaskäyttäytymisen muutos on ravisuttanut näiden toimialojen perinteisiä toimintamalleja kokonaan uuteen muottiin.

Samanlaiset kehityskulut ovat mahdollisia myös maksamisessa. Kun maksamisen ns. loppukäyttäjien – kuluttajien, yritysten, julkisyhteisöjen – odotukset ja tottumukset muuttuvat, myös maksutapoihin ja niiden ominaisuuksiin kohdistuvat vaatimukset muuttuvat.

Näitä tulevaisuuden maksutapoihin liittyviä odotuksia ja ennusteita luodattiin Suomen Pankin maksuneuvoston[1] hankkeena työstetyssä e-kirjasessa ”Millä tavoin maksamme 2020-luvulla? Näkökulmia tulevaisuuden maksamistapoihin”. Kirjaseen on koottu yhteen maksamisen eri sidosryhmien (käyttäjät, palveluntuottajat ja viranomaiset) lyhyitä kirjoituksia, joissa nämä esittävät näkemyksiään tulevaisuuden maksamisesta. Kirjasen kolme keskeistä tulemaa maksamisen trendeistä ovat seuraavat:

1) maksamisen markkinat pirstaloituvat uusien toimijoiden myötä

2) maksaminen reaaliaikaistuu

3) maksaminen muuttuu aiempaa huomaamattomammaksi ja sulautuu ostoprosessiin.

Maksamismarkkinoiden pirstaloituminen

Maksamisen markkinoiden pirstaloituminen näkyy markkinoilla jo olevien maksamissovellusten suurena määränä ja tulokkaiden virtana. Etenkin erilaisten mobiilimaksamissovellusten määrä on viime aikoina lisääntynyt voimakkaasti.

Yhtäältä uusien maksamissovellusten tulo lisää kilpailua markkinoilla ja tuo kuluttajille, kaupoille ja yrityksille lisää valinnanvapautta. Toisaalta pirstaleiset markkinat tuovat mukanaan myös haasteita mm. sen suhteen, mitä kaikkia uusia maksutapoja kuluttajan tulisi ottaa käyttöönsä ja kauppiaan puolestaan hyväksyä.

Maksutapojen valintaan vaikuttaa voimakkaasti maksamismarkkinoiden verkostoluonne. Menestyäkseen uuden maksutavan on saatava käyttäjikseen niin kuluttajat, kaupat kuin yrityksetkin. Mitä enemmän maksutavalla on käyttäjiä, sitä halukkaampia kaupat ja yritykset ovat ottamaan sen käyttöön. Tämän vuoksi onkin odotettavissa, että ajan myötä markkinoiden pirstaloituminen vähenee ja kuluttajien lompakkoihin ja mobiililaitteisiin sekä kauppojen ja yritysten maksupäätteisiin jää lopulta jäljelle muutama suosittu maksutapa.

On myös syytä huomata, että pirstaloituminen on koskenut tähän mennessä lähinnä maksamissovellusten markkinoita, ei niinkään niiden takana olevia maksujärjestelmiä. Maksamisen innovaatiot ovatkin yleensä olleet käyttämisen helppoutta lisääviä sovelluksia, joilla käynnistetään maksutapahtuma.

Maksujen toteuttamisessa käytettävät maksujärjestelmät eivät juuri ole vielä muuttuneet. Useimmiten uusien maksamissovellusten taustalla käytetään edelleen korttimaksuja ja tilisiirtoja. Menossa on lukuisia eri hankkeita, joilla pyritään selvittämään uusien tekniikoiden, kuten mm. lohkoketjujen, soveltuvuutta maksujärjestelmien uudistamiseen. Suuria läpimurtoja ei ole kuitenkaan vielä saavutettu.

Maksamisen reaaliaikaistuminen

Maksamisen reaaliaikaistuminen on toinen keskeinen viimeaikainen maksamisen trendi. Reaaliaikaistumisen vaatimus kytkeytyy osaltaan digiajan yleisiin odotuksiin palveluiden 24/7-saatavuudesta ilman viikonloppujen tai lomapäivien aiheuttamia katkoksia.

Reaaliaikaisen maksunvälityksen mahdollistavia järjestelmiä on ollut jo jonkin aikaa käytössä

joissakin maissa (mm. Ruotsi, Tanska, Puola, Iso-Britannia ja Meksiko), ja euromaksualueen vähittäismaksuneuvosto on edistänyt osaltaan tavoitetta, jonka mukaan yleiseurooppalainen reaaliaikainen maksaminen otettaisiin käyttöön marraskuussa 2017. Euroopan laajuisesti reaaliaikaisesti toimivia maksamisratkaisuja työstetään paraikaa, ja mm. EBA Clearing pyrkii tuomaan oman ratkaisunsa markkinoille loppuvuodesta.

Myös meillä Suomessa on maaliskuun 2017 alussa aloittanut toimintansa Siirto-mobiilimaksujärjestelmä, jossa pankkien väliset rahasiirrot toteutetaan reaaliaikaisesti. Yleisesti vaikuttaa siltä, että jonkinlaisen reaaliaikaisen maksamisratkaisun tulo markkinoille on vääjäämätöntä miltei jokaisessa maailmankolkassa.

Maksamisen sulautuminen ostotapahtumaan

Maksamisen sulautuminen huomaamattomaksi toiminnoksi ostotapahtuman taustalla on kolmas keskeinen ja voimistuva maksamisen trendi. Luonnollisesti tämä helpottaa ja sujuvoittaa ostamista: kuluttajan tarvitsee esimerkiksi antaa vain kertaalleen maksukorttinsa tiedot palveluntarjoajalle, minkä jälkeen ostojen veloitukset hoituvat automaattisesti ilman erillistä maksutoimeksiantoa.

Palveluiden entistä parempi käyttävyys sekä sujuvampi ja helpompi ostaminen ovat sinänsä positiivisia kehityssuuntia. Samaan aikaan on kuitenkin pidettävä huoli, että maksupalvelun tuottajien tietoturvaratkaisut ovat riittävän laadukkaita. Lisäksi maksamisen häviäminen ostotapahtuman sisään voi pahimmillaan hämärtää kuluttajan tietoisuutta ja ymmärrystä budjettirajoitteistaan. Hieman kärjistäen voidaan todeta, ettei setelien loppuminen lompakosta toimi enää fyysisenä rajoitteena. Helppokäyttöinen ja piilossa hoituva maksaminen korostaa osaltaan digiaikana tarvittavaa uutta talouslukutaitoa.[2]

Lainsäädännön vaikutukset maksamiseen

Maksamisen megatrendien ohella tulevaisuuden maksamismarkkinoiden kehitykseen vaikuttaa luonnollisesti myös lainsäädännön muuttuminen. Euroopan unionissa merkittävin maksamiseen liittyvä lainsäädäntöhanke on ollut ns. maksupalveludirektiivin (Payment Services Directive 2, PSD2) uudistaminen. Uudistettu direktiivi on saatettava osaksi kansallista lainsäädäntöä 13.1.2018 mennessä, ja sitä täydennetään Euroopan pankkiviranomaisen (European Banking Authority, EBA) teknisillä standardeilla ja ohjeilla. Direktiivin tavoitteena on saattaa erilaiset maksupalvelut nykyistä laajemmin sääntelyn piiriin sekä ajantasaistaa maksupalvelujen sääntelyä vastaamaan markkinoilla tapahtunutta kehitystä.

Uudistetussa lainsäädännössä määritetään maksamisen pelikentän rajat ja luodaan pelisäännöt

niin vanhoille kuin uusillekin pelaajille. Uuden maksupalveludirektiivin keskeisiä muutoksia ovat ns. kolmansien palveluntarjoajien (maksutoimeksiantopalvelun tarjoajat ja tilitietopalvelun tarjoajat) tuominen sääntelyn ja valvonnan piiriin sekä pankkien rajapintojen avaaminen, mikä merkitsee, että tilinpitäjäpankkien on tarjottava kolmansille palveluntarjoajille pääsy asiakkaiden tileille, mikäli asiakas antaa tähän suostumuksensa. Lisäksi direktiivissä edellytetään asiakkaan vahvaa tunnistamista verkkomaksamisessa ja tilin online-käytössä.

Kaiken kaikkiaan maksupalveludirektiivin voimaantulo muovaa maksamismarkkinoita varmastikin siten, että kilpailu uusien toimijoiden myötä kiristyy. Tämä pakottaa kaikkia maksupalveluntarjoajia – niin perinteisiä kuin uusiakin – kehittämään omia palveluitaan digiajan vaatimusten näkökulmasta. Palveluiden tulee olla helppokäyttöisiä, vaivattomia ja luotettavia.

Miten eri toimijat tässä onnistuvat ja miten maksamismarkkinat muuttuvat, tulee nähtäväksi vasta lainsäädännön voimaantulon jälkeisinä vuosina. Jo nyt markkinoilla on ollut nähtävissä lisääntyvää yhteistyötä perinteisten ja uusien toimijoiden välillä. Tästä hyötyvät todennäköisesti molemmat osapuolet.

Suomen Pankin rooleista

Maksujärjestelmien yleisvalvojan[3] roolissaan Suomen Pankki seuraa ja analysoi tarkasti maksamismarkkinoiden muutoksia. Jo toiminnassa olevista ja toimintaansa aloittavista ns. systeemisesti merkittävistä maksujärjestelmistä tehdään säännölliset yleisvalvonta-arviot joko kansallisesti tai yhteistyössä eurojärjestelmässä.[4] Näillä pyritään varmistamaan järjestelmien luotettava ja turvallinen toiminta kaikissa olosuhteissa.

Maksuliikkeen edistäjän eli ns. katalystin roolissaan Suomen Pankki pyrkii puolestaan auttamaan markkinakehitystä eteenpäin siten, että Suomessa on käytettävissä koko yhteiskunnan kannalta luotettavat ja tehokkaat maksuratkaisut. Osaltaan tätä työtä tehdään Suomen Pankin johdolla maksuneuvostossa, joka on vähittäismaksamista kehittävä kansallinen yhteistyöelin. Maksuneuvosto kokoaa yhteen maksupalveluiden käyttäjät, tuottajat ja viranomaiset. Se selvittää ja arvioi toimintaympäristön muutoksia, menossa olevia maksamiseen liittyviä hankkeita sekä sääntelyn vaikutuksia.

Digitalisaation vauhdittama muutos maksamisen pelikentällä korostaa eri sidosryhmien välisen avoimen vuoropuhelun ja ajatustenvaihdon tärkeyttä. Viime kädessä maksujärjestelmien luotettavuus, turvallisuus ja tehokkuus riippuvat kaikkien maksuketjun osapuolten sujuvasta yhteistoiminnasta.

Viitteet

1. Ks. https://www.suomenpankki.fi/fi/raha-ja-maksaminen/maksujarjestelmat/suomen-pankki-katalystina-maksuneuvosto/. ↑
2. Digitalisaation vauhdittama kehitys rahoitusmarkkinoilla luo haasteita kuluttajien talouslukutaitovaatimuksille myös muiden kanavien kautta. Mm. kulutusluottojen tarjonta on viime vuosina laajentunut merkittävällä tavalla pankkisektorin ulkopuolelle uusien toimijoiden ja toimintamallien myötä, ja erilaisten toimintamallien erot ja riskit voivat jäädä kuluttajille epäselviksi. Tätä analysoidaan tarkemmin Kimmo Koskisen ja Olli Tuomikosken artikkelissa Kokonaiskuva velkaantumisesta hämärtyy, kun kulutusluottojen tarjonta monipuolistuu (julkaistaan 10.5.2017). Euro & talous 2/2017. ↑
3. Ks. tarkemmin Heli Snellmanin artikkeli Maksamisen sujuttava kaikissa tilanteissa. Euro & talous 2/2017. ↑
4. Ks. tarkemmin Suomen rahoitusmarkkinoiden kannalta merkittävä infrastruktuuri. ↑

Asiasanat

maksaminen, maksujärjestelmät